

mutatvány egy részletből

Tenger-cédulák

PARTI NAGY
LAJOS
Szódalovaglás
Jelenkor, 1990

Se dobok, se
trombiták
Jelenkor, 1993
Magvető, 2008

A hullámozó Balaton
Jelenkor, 1994,
1999
Magvető, 2005

Esti kréta
Jelenkor, 1995,
1996

Ibusár. Mauzóleum
Jelenkor, 1996

Sárbogárdi Jolán:
A test anyvala
Jelenkor, 1997,
1998, 1999
Magvető, 2007

Europink
Jelenkor – Lettre,
1999

Hősöm tere
Magvető, 2000,
2005

Grafitnesz
Magvető, 2003

A fagyott kutya lába
Magvető, 2006

(Banga Ferencsel)
Kacat, Bajazzo
Pytheas, 2002

Dump Endre

Töredékek
Pytheas, 2004

A vak murmutér
Magvető, 2007

A pecsenyehattyú
és más mesék
Magvető, 2007

Az étkezés
ártalmasságáról
Magvető, 2011

Fülkefor és vidéke
Magvető, 2012

Rókatárgy
alkonyatkor
Magvető, 2013

Írom újra és újra, cédulák keletkeznek a számban, a nyelv alatt, a szívgödörben, jó-rossz cédulák, hiszen a tengerről végtelen sokat lehet írni, de megírni nem lehet soha. Még nézni is komoly és örökös foglalatosság, ez a vaskosan illékony nagyítóüveg-hús (Szabó Lőrinc) beláthatatlan feladatot ad a szemnek, a szívnek. A net szakadozik, vékonyodik és elfoszlik, mint a pókfonál, aztán minden ok nélkül összetapad megint. A szél olykor fölkapja, el-elszaggatja a térerőt, fölcavarja a világhálót a ciprusokra, a felhőkre, viccel vele. Kicsi rákokat fogni világhálóval, megsütni vagy visszadobni. A világ fontos és fölösleges ökönyála az Adriai tenger fölött. Elég kitennem a gépet a teraszra, magától megtelik reggellel, fénnel.

Ülök a másfél magyarországnyi Adriai tenger egy szigetének kicsi, a térképen alig is látható öble fölött. Másképp fogalmazva: belátom a friss EU-tagállam, Horvátország hatezer kilométeres tengerpartjának körülbelül az egy kétezredét, a túparti útkanyarulatban álló partizánemlékműtől az öbölmeílyi, középkori kápolnáig, s a tövében Tereza volt kocsmájáig, ki hiába adta el tavaly, a falu továbbra is a Terezához jár, mely falu persze nyaralókból áll, én nyaralókat látok, a helyiek is nyaralók – „kurva nagy strand ez” –, s lassan a nyaralók is helyiek. A konobától jobbra a kikötő karéja, nagyjából a posta előtt kezdődő kőmólóig, majd egy kanyarulatok közötti, házak szegélyezte hosszú szakasszal eddig a teraszig, hol évek óta van szerencsénk eltölthetni pár hetet, nagyjából a világ közepén, ami bizonyos szempontból a világ végén van.

A dalmát kabócák tengeri varrodájában a kelő nappal kezdődik a munka s a lemenővel fejeződik be. Meztelenséget varrnak, a napfényes levegő finom meztelenségét. Mintha millió elektromos túlével-borotva sürgölődne, olyasmi a hangjuk. De legyenek pontosabb: gyerekkori nyarakon a kukta sziszegett így, nagyanyám főzte a kukoricát, ez a hang maga a nyár, nyugodt, végtelen és eleven cirpelése a – minek is? Ha paradicsomnak mondanám, nem sokat túloznék. Ez az Adria-paradicsom beltenger, melléktenger, egyesek szerint nincs is, csupán a Földközi tenger hosszú és gazdag múltú öble, Braudel hatalmas, három kötetes monográfiájában alig ejt szót róla. Nos, ennek a semminek egy semmi kis karéján ülök, s az Isten tenyerén érzem magunkat.

Iszonyú zsúfolt tengeri strandot álmodok, olyan zsúfoltat, hogy a víz is me-nekül, tán erről jut eszembe hajnalban a régi sivatag-vicc: a szomjhalál küszöbén veckelődik a homokban a szegény misszionárius. Már hallucinál, el sem akarja hinni, mikor meglát egy derűs, fürdőnadrágos füttyörésző fiatalembert, ki frottirtőrüklözöt lóbálva energikusan tart valahonnan valahova. A haldokló utolsó erejét összeszedve fölemeli a fejét, uram, kiáltja, hol van itt víz? Nem tudom, feleli a fiatalember, kurva nagy strand ez.

Pascal mondja, hogy „félek a végtelen terek sosem szűnő csendjétől”. Ezt a komputer monitorja, illetve ablakai előtt tán még jobban érti az ember, mint a fehér papír előtt. Hogy nincs is világ, csak a vindózis, a rányiló ablakok vannak, e végtelen terek, s akárhány képernyőt írjak tele, a nyomom fodorni. A legjobb volna egyszerre nézni és úszni benne, de hát vagy nézem, vagy úszom, ez a mesterségem szempontjából is messze vezet. Azért nem túl messze, vannak mindenféle trükkök, technikák, megtanulom nézni magamat, ahogy úszom, semmi kis pont, belemosódván a világintába, a nagy kékségbe. Másrészt, egy tengeri szünnyog felől nézve, ziháló, amorf szörny vagyok

úszószemüvegben, maga a végzet. Végtere csupán távlat kérdése vagyunk egymás számára, legyünk hatmilliárdan, kilenc millióan, ketten.

Felhőszínházat nézni odafönt. A tengeri felhők mások, fölszállnak és lehullnak, nem érnek rá elkoszolódni, elnehezedni, fölmegy a víz, lemegy a víz, akár valami függöny. A szárazföldi felhő mindig más, olyan, mintha szálltában is kereke volna, lánctalpa, spródebb, testesebb, mérgeesebb, bár hogy mihez képest, hisz tengeri felhő volt nem is oly rég, azt nehéz lenne megmondanom.

Álmomban mondja nekem, ő érzi, hogy ő a Theia része, az ősbolygóé, mely, mint tudjuk, összeolvadt a földdel, a magyarok onnan valók, az hétszentség, azért van az, ami van. Hogy például neki nem hiszi el senki, hogy tegnaptól ma estére a hold szabályosan megfordult, ez nem az, ami tegnap, ő látja, neki ne magyarázzanak, hogy mindig ugyanaz az oldala van felénk. Különben is, az egész arcszkodás, 1,6 milliárd év múlva a földnek már csak egy oldaláról lesz látható, s ötvenöt nap lesz, ami most egy nap, lesz idő mindenre, alig várja. Ha szabad kérdeznie, tudom-e, hogy a regolit az magyarul a holdpor. Tisztára púder finomságú és hatású, náluk odahaza a Riegler patikus kinek három lánya volt, azt árult, garantáltan, emiatt vitték el a csendőrnémetek. Azért ilyen finom, mert mínusz 180 és plusz 140 fok közti a hőmérsékletingadozás, és az ilyesmi szabályosan őrli a követ, mondjuk a Riegler patikusnak jó meleg kabátjai voltak. Ettől függetlenül, a holdnak igenis van kigázolása, mint egy kislányfing, annyi csak, de van. „Luna-púder minden napra” ezt látja maga előtt, ahogyan csattogtatja a szél a kirámolt patika falán.

A Peljesac kopár nagyszabása megszokhatatlan. Ez a tébolyító szürke tán azért keletkezett, írja Tolnai Ottó, hogy ellensúlyozza az azúr tébolyát. Tolnai mindent tud az azúrról, tehát azt is tudja, hogy nem lehet tudni, mi az azúr. Azért a víz, nyilván. Az Adria legfontosabb szubsztanciája, lehelete, színe, tündöklése az azúr, mondja, nem szín tehát, s én mint szintévesztő lelkesen bólogatok, a szín empátia kérdése, a szín végsősoron nyelvi kérdés, az azúr egy gyönyörű, nyárverte szó a mediterráneum száján, zöldből van, kékből, levegőből, algából, a szemem csarnokvizéből.

A tenger per definitionem megunhatatlan, nézni sem lehet kétszer ugyanarra a vízre. Tenger mint olyan nincs, hanem egy öböl van, egy partszakasz, egy szemellátnyi kék, aminek neve van, határai. Számunkra a mindennapi tengert a račičei öböl képviseli (kalap a c és az s-betűn, tyésítő vonalka a második c feje búbján, s persze kalap a Korčuláén is, ennyit a helyesírásról, a horvát nyelv dalmatizált változata gyönyörű, mint egy mélyített, lomhább olasz), Račiče kicsi hely a sziget Peljesac felé néző oldalán. Az öböl két segédöbölben végződik, a sziklás parton két, olykor három sorban masszív kőházak, holdfényben megannyi Magritte-ház, pálmák, leanderek, teraszok, kis betonstégek. A hegyoldalban, mintha elvadult hegyzsisírfok, libasorban vonuló ciprusok. A parti sziklákba kapaszkodva pínéák, kabóca-metropolisok.

Igen, így kéne élni, mondogatom, a tengerből és a tengerrel, ahogy valamelyik korculai bédekker írja a négyszáz lelkes, gyönyörű halászkikötő őslakóiról, dalmát hajósokról, akik a hajdani Korkyra-sziget eldugott, tehát védett

öblében a 17. század közepén megtelepedtek. A kommersz európai útkönyvek általában nem tudnak róla, egyike a több száz, szinte névtelen kicsi helynek, melyek körbezümmögik a dalmát tengerpart turista-manökeneit. Nem kéne túl sokszor születnem ahhoz, hogy az életeimből egyet itt töltssek el, valahol a dalmát Adrián.

A tengerfestők felhői hasonlítanak az angyalok szárnyához, anyagszerűek, már-már praktikusak, mégis van bennük valami transzcendentális, valami súlytalan és valószínűtlen. A kecsesség és a suhanás maga, de ne kerülj a közelébe. Arkangyalszárny, ereje a kifejlett zivataroké. Pilóták mondják, hogy a zivatarfelhők nagyon veszélyesek odafönt, a vihart bírják, de a zivatarfelhő elől a legnagyobb utasszállító is kitér, ha beleszalad, vége. Több kilométer magas súly, tömeg, villamosság, az almányi jegek megőrlik a repülő, szétlyukasztják.

Az égnek a tenger, a tengernek az ég ad színt, értelmet, tartást, állagot, egymást viselik, sajátítják ki és el, egymástól lesznek mások és azonosak eltéphetetlen párosukkal. Tolnai Ottónál olvasom, hogy Szenteleky Kornél némi bácskai reflex-szel *vakondokké*nek nevezte anno a tenger fölötti égboltot. Ha ebbe a szélcsiszolta, felhőjárta szcénába még a hold is beleszabadul, az egyenesen őrjít. Mammutbaletté, ezüstsztínházzá válik az ég, lüktet és mozog, mire kitalálom, hogy az a folt ott *emberileg* micsoda, rég átalakult, elenyészett. Mitológiai birkózók emlékezetében futhat így a végtelen film tesztről, testek rubensi gomolygásáról. A legenda szerint Korčula, azaz Korkyra Helaina alapítója a Trójából elmenekült Anthenor.

Lejöttek a lomha, tengernyűvő óriások, a *mabomentosaurusok* inni, és bizonyos Moreska nevű tündér játékos kedvében kővé változtatta őket, épp mikor a kicsi, csőrös fejük a víz alatt volt. E csorda háta a Peljesac-félsziget. Moreska kicsit megszeppent, de azzal vigasztalta magát, hogy pár tízezer év, és újra felegyenesednek ezek a szegények. Vagy pár százezer év, ez a vízitündér a nullákkal mindig bajban van, ráadásul a számológépe sem vízhatlan, Poszeidon csak dumál, de egyik se vízhatlan, mindegy, megszokta, nem könnyű tündérnek lenni.

Ugyanúgy múlik és telik, ugyanúgy kotyognak egymással a hullámok és a bólogató halászcsonakok, ugyanúgy úsznak be a látótérbe és tűnnek ki onnan a kisebb-nagyobb hajócskák, s a békés, ejtőernyőnyi leanderfák vetélytársaképpen kazalméreteken virágzik egy lila növény, melynek a nevét évek óta nem jegyzem meg, észbontó violonc, mondom, Viola Croatica, mondom. Főlnézek ebből a szövegből, támaszkodom a korlátnak, hűl a meleg kő a talpam alatt. Úgy van este, ahogy csak a tenger fölött tud sötétedni, só- és csillagszag, bársony és rozmaring.

DEJAN ŠTIFANIĆ ISZTRIAI FOTÓJA

Danijel Dragojević

[Hogyan ringatja el magát a kő]

*Hogyan ringatja el magát a kő,
amint a tenger vízén át zuban, láttad te azt?
Láttad, hogyan bintázik, ereszkedik
le a fenékre az egyik, majd a másik felével?
Láttad, amint a medret érintve
önmagát is megérinti könnyedén,
és abban a pillanatban elalszik?*

Elveszve

*Azt mondja a villamosban egy fiatal nő
egy másik fiatal nőnek
egy harmadikról:
elvesztett két férjet.
Mintba kulcsok volnának.
Hát tényleg olyanok, mint a kulcsok.
Hát tényleg olyanok, mint az esernyők,
mint az új szavak,
mint a személyazonossági igazolványok,
mint a mobiltelefonok,
mint két keverék kutya,
mint a mozijegyek,
mint a telefonszámok,
mint a golyóstollak,
hát tényleg olyanok, mint két gyerek a nagyvárosban,
de más elvesztett holmikhoz is hasonlítanak,
amelyek elrejtözve csúfolódnak valamely ismeretlen helyről.*

És akkor

*Az utóbbi napokban nem vagyok összbangban a Föld
forgásával. Meddig fog ez tartani,
nem tudom. Az az érzésem, hogy gyorsabban jár,
mint az én mozdulataim és gondolataim. Ha beszélék,
elkülönböznek ritmusaink.
Ha nem ébredtem volna rá erre birtelen, tapogatnának,
meghallgatnának, rákapcsolnának, szurkálnának,
mégsem tudnák, mitől visket az egész testem,
zajog a vérem, mitől vagyok rosszul,
s kimerült.
Előkészületek nélkül nem kezdbetem el fülelni, mely csillag ver
a pulzusommal, védelmezi s átveszi
lélegzésemet. E pillanatban hiányzik belőlem a bátorság
a távolsághoz,
az elutazásból.
Állok az ablakban már-már baragosan, de mindenképp
szomorin, amiért forogván elfordítja tőlem forgását, melyet egyébként
bőségesen pazarol a legapróbb részletekre is.*

Eső

*Előfordul, hogy egy várost esőben szeretünk meg. Nézbetjük nyitott
ablakból, üveg mögül, kapualjából, noha jó azoknak, akik a fejükre
borították felsőrubájukat, és átszaladtak az utcán. Ők jobban benne
vannak a városban, a dolgok, mozdulatok, szavak, házak, terek, az ég,
a föld és a vágyak esős közösségében. Esőben a város szigetként úszik
boldogabb percek felé. Elnézvén a ferde vagy egyenes vonalakat, kedvünk
támad, hogy írjunk valakinek egy képeslapot, két-három szót, két-három
csöppet csupán. Amikor eláll az eső, tudni ugyan nem tudjuk, mi történt,
de ismerősökként tekintünk egymásra a várossal. A helyek, melyeken még
nem jártunk, most ismerősnek tűnnek, ha megközelítjük őket, és immár
köszönbetünk nekik. (Elnéztem egyszer D-ben az esőt, zubogott az élmény.
Dobogtak az esőcseppek a járdán, körkörösén, örömtelin repesetek. De
most nem egy bizonyos esőről és nem egy bizonyos városról beszélék, ahol
voltam, és azokról sem, amelyeket nem láttam. Nem, semmi határozottra
nem gondolok. Miközben a városról meg az esőről beszélék, úgy érzem,
megpibenek a várostól és az esőtől. Minden várostól és minden esőtől.
Majd ha minden eső kizubogja magát és minden város elmúlik, mondja
a képzeletem, talán a fáradság is elmúlik, és többé nem leszek a magamé,
a tiéd, sem ilyen, sem olyan nem leszek, hanem teljesen könnyed, könnyed
és békés. Ó, én vidámságom, fáradságom!)*

RADICS VIKTÓRIA FORDÍTÁSAI

Mi történt avagy sem
Magvető, 2013

NÉMETH Zoltán
Parti Nagy Lajos
Kalligram, 2006

„Berolina Medwelein”
Magyar Lettre
Internationale, 45

„Mattersburg leírása”
„2002 címtelen
leütés”
„Tolnai Ottóról”
Magyar Lettre
Internationale, 47

(Eve-Marie Kallen
interjúja)
„Europink”
Magyar Lettre
Internationale, 50

„Angyal(szárny)
cédulák”
Magyar Lettre
Internationale, 60

„Felejtés-cédulák”
Magyar Lettre
Internationale, 65

(Vári György
interjúja)
„amit én csinálok,
az maga
a sültrealizmus”
Magyar Lettre
Internationale, 71